

natura humana non habet esse praeter principia individuantia, nisi in solo intellectu. Nec tamen intellectus est falsus dum apprehendit naturam communem praeter principia individuantia, sine quibus esse non potest in rerum natura: non enim apprehendit intellectus quod natura communis sit sine principis individuantibus; sed apprehendit naturam communem non apprehendendo principia individuantia: et hoc non est falsum. Sicut si ab homine albo separatur albedo hoc modo, quod intellectus intelligat eum non esse album, esset apprehensio falsa. Si autem sic separatur albedo ab homine albo, quod apprehendatur homo non apprehensa albedine, non esset apprehensio falsa: non enim exigitur ad veritatem apprehensionis, quod qui apprehendit rem aliquam, apprehendat omnia quae rei insunt. Sic ergo intellectus absque falsitate abstrahit genus a speciebus, in quantum intelligit naturam generis, non intelligendo differentias. Et similiter abstrahit speciem ab individuis, in quantum intelligit naturam speciei, non intelligendo principia individuantia. Sic ergo patet, quod naturae communi non potest attribui intentio universalitatis, nisi secundum esse quod habet in anima et intellectu. Sic ergo solum est unum de multis, prout intelligitur praeter principia individuantia, vel unum in multis ut individuis vel inferioribus quae in superiori sunt unum. Unde relinquitur, quod universalis secundum quod universalis, non sunt nisi in anima; ipsae autem naturae, quibus accidit intentio universalitatis, sunt in rebus. Et propter hoc nomina communia significantia naturas ipsas praedicantur de individuis, non autem nomina significantia intentiones: Socrates enim est homo, sed non est species.

OPUSCULUM XXVII.

DE UNIVERSALIBUS¹

(Edit. Rom. LV.)

TRACTATUS I.

Circa universalis multiplex fuit, et diversorum philosophorum opinio. Quidam enim, sicut Epicurei, non ponentes distinctionem esse, nisi secundum sensum, dicentes summum bonum esse voluptatem, posuerunt nihil esse quod sentitur et videtur; unde dicebant, quod nihil est universale. Dicebant etiam animam esse quoddam corpus subtile, et perire cum corpore. Horum autem opinio, quia improbabilis est manifeste, et contra sensum et intellectum omnem, non est necessarium eam refellere; et ideo philosophi, tales qui sic posuerunt, appellaverunt porcos. Sed contra eos posset sic argui. Omnes homines natura scire desiderant, ut vult Philosophus 1 Metaph. Sed tale desiderium non est frustra. Contingit ergo habere scientiam. Sed omnis scientia est universalium. Ergo universalis sunt. Minor sic ostenditur: Quae sunt infinita non possunt sciri, alioquin essent finita. Sed singularia sunt infinita. Ergo ipsorum non est scientia, et per consequens universalium. Alii autem ponentes universalis, incident in multa inconvenientia; et isti sunt diversi: quoniam quidam posuerunt ea esse et subsistere praeter singularia et praeter intellectum: et isti fuerunt platonici, quorum caput fuit Plato. Hic siquidem videns magnam et continuum transmutationem et corruptionem fieri in rebus ipsis, inductus fuit ponere universalis stare per se, et incorruptibilia esse, quae vocabat ideas, quas quidem dixerunt esse causas exemplares et effectivas istorum singularium. Hanc autem opinionem in 7 Metaph. et multis aliis locis destruit Philosophus. Unde dicit contra Platonem deridendo eum in lib. Poster. Valeant² genera et species, monstra enim sunt. Sumamus autem necessarium argumentum, quod format Avicenna contra eum sic. Universale quod intendimus praec-

¹ Edit. Rom. 1570 notam hanc apponit: *Sciendum, Sanctum Doctorem scripsisse de universalibus. Utram tamen unum, aut plura de eis scripserit Opusculum, sub dubio relinquimus. Nec mirum si diversis studentibus ad eorum petitionem diversa sub eadem materia conscripserit Opuscula, cum plura etiam super materia de serbo inveniantur S. Thom. opera.*

² Al. gaudent.

dicatur de omnibus inferioribus, quorum unumquodque est ipsum. Tale autem universale quod Plato ponebat separatum, non praedicatur de suis individuis, nec aliquid ipsorum est ipsum. Ergo aut non est ponere universale, aut non est sic ponere separatum, sicut Plato ponebat. Et ideo fuerunt aliqui qui posuerunt universalis solum esse in intellectu, totum oppositum positioni Platonis: et adhuc isti diversificantur. Nam quidam posuerunt universalis nobis innata et concreta, et non fieri universalis per actionem intellectus depurantis et abstractantis. Et fulciunt positionem suam per dictum Philosophi 2 de Anima: ubi dicit quod intelligimus cum volumus: quod non esset dictum, nisi ipsa nobis universalis innata essent, et semper actu praesentarent ipsi animae. Contra quod est etiam Philosophus, per quem putant se defendere. Dicit enim ipse in fine 2 Post., quod universale venatur sensus via memoriae et experientiae: et Commentator super prooemio de Anima dicit contra eos, quod intellectus agens facit universalitatem in rebus ipsis. Dicitum autem quod inducunt pro se, sane est intelligendum: quod ideo hoc Philosophus dicit, quia in nobis est intellectus agens, quo est omnia facere; et ideo quando vult potest se convertere supra phantasmata, et illustrare ea et facere actu intelligibilia. Alii vero posuerunt, quod formae intellectuales effluunt in mentem nostram ab intellectu agente. Ponebant autem intellectum agentem non esse in nobis, sed extra nos; et dicebant istum esse Deum, vel aliquam intelligentiam. Contra istos est Philosophus in 3 de Anima, quantum ad utrumque. Dicit enim ibi quod in anima nostra est intellectus iste: et dicit etiam quod est lumen quod facit phantasmata potentia intelligibilia, intelligibilia actu, sicut lumen facit colores potentia visibiles, visibiles actu. Et sic diversimode erratum est circa universalis. Sententia tamen Aristotelis vera est, scilicet quod universale est in multis, et unum praeter multa. Et tangitur in hoc duplex esse universalis: unum secundum quod est in rebus, aliud secundum quod est in anima. Et quantum ad istud esse quod est rationis, habet rationem praedicabilis: quantum vero ad aliud esse, est quaedam natura, et non est universale actu, sed potentia, quia potentia habet, ut talis natura fiat universalis per actionem intellectus. Et ideo dicit Boetius "universale dum intelligitur, singulare dum sentitur", quia una et eadem natura quae singularis erat et individuatur per materiam in singularibus hominibus, efficitur postea universalis per actionem intellectus depurantis ipsam a conditionibus quae sunt hic et nunc: unde rationem universalis et praedicabilis accipit ab ipso intellectu, ut dictum est. Et

¹ *Al. scientia.*

quamvis ab ipsa anima recipiat rationem universalis, tamen non est in ipsa secundum suam essentiam, sed secundum suam similitudinem et speciem: unde et Philosophus ait: Lapis non est in anima, sed species lapidis. Haec autem similitudo sive species existens in anima est una numero et est singularis. Ejus autem universalitas non est ex hoc quod est in anima, sed ex hoc quod comparatur ad multa singularia se habentia opinata. Eorum igitur iudicium quantum ad ipsam est idem. Nec hoc est inconveniens; quia sicut aliquid diversis respectibus potest esse genus et species, ita aliquid diversis speciebus potest esse universale et particulare, sive singulare. Est enim illa in solo intellectu singularis, et est universalis in quantum habet rationem uniformem ad omnia individua quae sunt extra animam, prout aequaliter est similitudo omnium ducens in omnium cognitionem, sicut potest apparere in exemplo: nam si esset una forma corporalis representans multos homines, constat quod illa forma vel species vel figura statuae haberet esse singulare proprium secundum quod haberet esse in hac materia; sed haberet rationem communitatis, secundum quod esset communis per representationem plurium. Quamvis autem dictum sit quod illa natura quae est universalis, in quantum est in anima, sit una numero; non tamen oportet quod diversarum specierum, quarum est idem genus, sit una essentia; quia unitas generis ex ipsa indeterminatione procedit, vel indifferentia; non autem ita quod id quod significatur per genus, sit una essentia numero in omnibus speciebus, vel diversis, cui superveniens res aliqua quae est differentia, determinet ipsam, sicut forma determinat materiam quae est una numero per privationem omnium formarum; sed quia genus significat formas, non tamen hanc vel illam determinate, quam determinate differentia exprimit, quae non est alia ab illa quae indeterminate significabatur per genus. Unde dicit Commentator super 1 Metaph., quod materia prima dicitur una per privationem omnium formarum; sed genus dicitur unum per communitatem formarum significatarum; unde per adjectionem differentiae, remota illa indeterminatione quae erat causa unitatis generis, remanent species per essentiam diversae: et hoc est quod dicit Avicenna in sua Metaph. Impossibile est, scilicet, quod una et eadem res numero sit praedicata de multis, ita quod unumquodque sit ipsa. Videtur tamen Boetius dicere contrarium in commento; ubi ait, quod universale ita est commune, ut eodem tempore totum sit in diversis, quorum essentiam naturaliter constituat; et cum in specie sit universale, per advenientes differentias vel formas fit singulare, sine quibus naturaliter in se subsistit, et absque eis actualiter nullatenus permanet. Huic autem dicto adaptat exemplum de cera: sicut si ex cera modo

statuam hominis, modo bovis facias, diversas formas eidem essentiae vere penitus manenti adaptando; hoc tamen refert, quod non eodem tempore. Sed inconueniens quod sequitur ex ista positione est istud, quod idem animal esset rationale et irrationale, si eadem essentia generis esset in diversis speciebus. Sic igitur patet quid dicendum sit de ipsis universalibus, et quomodo habeant se; quia aliquo modo habent esse animae extrinsecum, et aliquo modo non. Consequenter dico, quod universalis ex hoc quod sunt universalis non habent esse per se in sensibilibus, quia universalitas ipsa est in anima, et nullo modo in rebus. Cum autem dicimus quod natura universalis habet esse in his sensibilibus sive singularibus, habet esse in istis signatis. Patet ergo quomodo universale corporale, et quomodo sit incorporale: quoniam secundum quod dicit Boetius, incorporale et insensibile in simplicitate suae universalitatis intelligitur; corporeum autem et sensibile per accidentia subsistunt. Sic igitur declaratae sunt quaestiones quas enumerat Boetius de universalibus. Utrum autem possit esse, destructis singularibus, dicendum secundum Avicennam, quod sic: quia universale est illud quod secundum intellectum impossibile est non praedicari de multis, etsi nullum eorum habet esse in effectu: sicut intentio est praeter singulare, quae universalis est, eo quod ejus natura est praedicari de multis; sed non est necesse esse illa multa, immo nec aliquid illorum. Utrum autem sit substantia vel accidens, dicendum quod per comparationem quam habet ad animam est accidens, et est dispositio quaedam in anima, et est unum de individuis scientiarum vel formationum. Averrois tamen dicit supra I de Anima, quod universale est qualitas existens in anima; et hoc dico substantialis, quae quidem non est substantia, nec accidens, sed medium; quod non est inconueniens; quamvis enim quoad logicum, non tamen quoad metaphysicum et naturalem est medium inter ea, ut vult Commentator in multis locis. Sic igitur considerando universale in quantum universale est, scilicet secundum quod aliqua natura habet intentionem universalitatis, id est, secundum quod consideratur animal vel homo, ut unum in multis; universalis non sunt substantiae: et hoc modo reprobatur Philosophus circa finem 7 Metaph., quod universalis non sunt substantiae, sicut Platonici posuerunt, animal et hominem in sua quidditate esse substantias: nam animal commune et homo communis non sunt aliqua substantiae in rerum natura; sed hanc communitatem habet forma animalis vel hominis secundum quod est in intellectu, qui unam formam

¹ *Al. continent.*

accipit in multis communem, in quantum eam subtrahit ab omnibus individuantibus. Alio modo potest considerari universale, scilicet ipsa natura cui intellectus rationem universalitatis attribuit: et sic universalis, ut genus et species, substantias rerum significant, et praedicantur in quid: animal enim significat substantiam ejus de quo praedicatur, et similiter homo: et hoc est quod dicit Philosophus in Praedicam., quod genus et species primarum substantiarum sunt substantiae secundae. De universalibus autem accidentium accipiendi est alia ratio; quoniam talia universalis et quantum ad respectum quem habent in anima, et quantum ad respectum quem habent in suis inferioribus, substantiae non sunt, prout substantia dividitur contra accedens; sed sunt substantia, prout substantia accipitur pro essentia in suis inferioribus. Unde quod universalis accidentia sunt essentialia suis inferioribus, hoc modo possunt dici substantiae. Utrum autem universale sit prius quam singulare, dicendum quod universale esse prius contingit dupliciter: scilicet universale in essendo, et universale in cognoscendo: si in essendo, tunc universale accipitur pro specie quae est in anima abstracta a conditionibus materialibus, quae sunt hic et nunc, forma et figura: et sic isto modo patet, quod prius est singulare a quo abstrahitur talis forma; et sic est intelligendum quod dicitur De anima: universale aut nihil est, aut posterius est. Alio modo consideratur universale, prout est forma realiter existens in rebus: et hoc dupliciter. Aut enim refertur ad operationem naturae, vel ad intentionem: si primo modo, aut loquimur de universali speciei specialissimae, aut de superiori ad ipsam. Si de superiori, aut comparatur ad suum proprium singulare, quod mediate continetur ab ipso; si ad proprium, prout animal comparatur ad hoc animal, sic prius est in operatione naturae hoc animal quam animal, quia prius terminatur operatio naturae ad hoc animal quam ad animal, eo quod omnis operatio est singularium. Sed ulterius cum habemus hoc animal, intellectus considerans antequam deveniamus ad formam hominis, apprehendit formam universalis in hoc individuo, scilicet animal. Sed ulterius antequam operetur natura ad formam hominis, praecessit animal per considerationem intellectus, et hoc animal per operationem naturae. Et ideo si tunc formamus universale superius ad singulare non proprium, ut animal ad hunc hominem, sic in operatione naturae universale praecedit singulare: et sic patet quid sit dicendum si loquatur de universali inferiori, ut de specie specialissima, sic quantum ad operationem naturae singulare praecedit universale, sicut natura prius generat Socratem, quam hominem. Si autem referamus universale quantum ad intentionem naturae, sic adhuc distinguendum est, quia loquimur de universali superiori, ut de ge-

neri; aut de inferiori, ut de specie specialissima. Si loquamur de universali superiori, ut de animali quantum ad intentionem naturae universalem, sic dico quod universale, scilicet animal, et hoc animal singulare suum proprium non intenduntur a natura; quia si sic, statim in ipso animali sua operatio cessaret, et nunquam perveniretur usque ad Socratem, et sic nihil perfecte generaretur. Si autem de universali inferiori, ut de specie specialissima loquimur; cum illud sit primo intentum a natura particulari, dicendum quod intentione naturae prius est universale quam particulare; et hoc est quod Philosophus dicit in 2 de Anima. Nostra virtus inest omnibus quae perfecta, et ut imperfecta, ut animal generat animal, et planta plantam, quamvis ipsum esse divinum participent secundum quod possunt: omnia enim illud appetunt, et illius causa agunt quaecumque agunt secundum naturam quae intendit per se esse divinum, id est, sempiternum, sicut ipsemet exponit. Quantum ad operationem naturae sic singulare est prius, sicut natura prius generat Socratem quam hominem. Et sic patet quid sit dicendum de universali quantum ad esse suum.

Si autem loquamur de universali quantum ad cognitionem suam, hoc potest esse dupliciter: quia est aliquid notius quoad nos, et est aliquid notius simpliciter, sive quoad naturam: quia idem est notius secundum naturam et simpliciter. Simpliciter autem nota sunt, quae per se sunt nota. Sunt autem plus per se quae plus habent de entitate: quia unumquodque cognoscibile est quantum est ens; magis autem entia sunt, quae sunt magis in actu. Unde ista sunt magis cognoscibilia a natura: non quod natura magis cognoscat ea; sed quia sunt nota secundum se, et secundum naturam propriam. Sic igitur species specialissimae sunt notiores secundum naturam, utpote per se existentes, et distinctam habentes cognitionem. Quod autem completum est actu, est prius natura et posterius tempore. Genera vero nota sunt priora quoad nos, et posteriora quoad naturam, utpote habentia cognitionem confusam in potentia. Quod autem est potentia, est prius tempore, natura autem posterius; sicut sunt genera universaliora et in potentia, et magis confusa, quia universalia continent in se sua inferiora in potentia. Et qui scit aliquid in universali, scit illud indistincte. Tunc autem distinguitur ejus cognitio, quando unumquodque eorum quae continentur in universali in potentia, semi actu cognoscunt. Verbi gratia, qui scit animal, non scit rationale nisi in potentia. Prius autem contingit scire animal quam hominem: et sic intelligendum est illud in 1 Phys.: Aliquid prius est in potentia quam in actu. Secundum hunc igitur modum quo procedimus de potentia ad actum, et de magis communi ad minus commune, prius est quoad nos scire

animal quam hominem; et sic intelligendum est, quod dicitur 1 Physic., quod universalis sunt nobis prius nota quoad nos, et minus nota naturae; singularia autem e converso: quia ibi non accipitur simpliciter, sed secundum quid; sicut est species respectu generis. Si autem accipiatur singulare simpliciter, sicut accipitur in 1 Posterior., sic dicendum quod quoad nos singularia sunt notiora secundum quod cognitio sensitiva in nobis praecedit intellectivam, quae est universalium; sed universalis sunt notiora secundum naturam et secundum se simpliciter, quia cognitio universalis est perfectior. Universalis autem sunt intelligibilia in actu, non autem singularia, cum sint materialia. Notandum etiam, quod aliud est dicere animal in quantum animal, et animal in quantum universale. Et similiter homo in quantum homo, et homo in quantum species: quia animal in quantum animal, est animal solum, et significat essentiam simplicem, quae de se non est una, nec multa, nec existens in his sensibilibus, nec in anima, nec in aliquod horum potentia vel actu. Unde significat quandam essentiam, quae nec est universalis, nec particularis: et ideo dicit Avicenna, quod rationalitas non est differentia; et similiter animalitas non est genus, nec humanitas species; et hoc modo nihil est verum de ea dici, nisi quod convenit sibi secundum quod hujusmodi: unde quicquid aliorum sibi attributum fuerit, falsa erit attributio. Verbi gratia, homini ut homini convenit animal rationale, et alia quae in definitione ejus cadunt; album vero aut nigrum aut quicquid hujusmodi est, quod non est de ratione humanitatis, non convenit homini secundum quod homo est. Unde si quaeratur utrum ista natura sic considerata possit dici una vel plures, neutrum concedendum est; quia utrumque eorum est extra intellectum hominis seu humanitatis, et utrumque potest sibi accidere. Si enim pluralitas esset de intellectu ejus, nunquam posset dici una, cum tamen una sit secundum quod est in Socrate. Similiter si unitas esset de intellectu ejus, tunc esset una et eadem Socratis et Platonis essentia, nec posset in pluribus verificari. Et cum ipsi naturae secundum suam absolutam considerationem non conveniat esse in anima nec esse in singularibus, falsum est dicere quod natura hominis in quantum hujusmodi, habeat esse in hoc singulari: quia si esse in hoc singulari conveniret homini in quantum homo, nunquam homo esset extra hoc singulare. Similiter si conveniret homini nunquam homo non esse in hoc singulari, in quantum homo esset in eo. Sed verum est dicere quod homo in quantum

¹ A. in quantum; et *versus paulo infra*. Alia ephata multa in hoc Tractatu passim occurrentia incoorrecta relinquitur cum non appareat quomodo corrigenda sint.

homo non habet esse in hoc singulari vel in illo, aut in anima. Ergo patet quod natura hominis absolute considerata abstrahit a quolibet esse; ita tamen quod non fiat praecisio alicujus eorum. Et quia humanitati secundum suam absolutam considerationem non convenit, quod praedicatur de Socrate; ideo ratio speciei non convenit sibi secundum suam absolutam considerationem: quia de ratione universalitatis est unitas et communitas. Naturae autem humanae secundum suam absolutam considerationem neutrum convenit: si enim communitas esset de intellectu hominis, tunc in quocumque inveniretur humanitas, inveniretur communitas: quod falsum est; quia in Socrate nulla invenitur communitas; sed quicquid in eo est, est individuatum. Et ideo oportet quod sit de accidentibus quae consequuntur eam secundum esse quod habet in intellectu; et ideo nomen speciei non praedicatur de Socrate, ut dicatur, Socrates est species: quod tamen de necessitate accideret, si ratio speciei conveniret homini secundum esse quod habet in Socrate, vel secundum suam absolutam considerationem, scilicet in quantum est homo: quicquid enim convenit homini in quantum homo, praedicatur de Socrate. Alio modo potest considerari secundum esse quod habet in hoc vel in illo: et sic de ipso aliquid praedicatur per accidens ratione ejus in quo est; sicut dicitur quod homo est albus, quia Socrates est albus; quamvis hoc non conveniat homini in quantum homo. Hoc autem modo duplex habet esse: unum in singularibus, et aliud in anima: secundum utrumque esse consequuntur hanc naturam accidentia, et in singularibus habent multiplex esse secundum singularium diversitatem. Secundum autem hoc esse quod habet in singularibus, non potest dici quod ratio alicujus generis vel speciei accidat alicui naturae, quia non invenitur in individuis secundum veritatem, ut sit unum quid omnibus conveniens, quod ratio universalis existit. Relinquitur ergo quod ratio generis vel speciei accidit alicui naturae secundum esse quod habet in intellectu. Verbi gratia, ipsa natura humana in intellectu habet esse abstractum ab omnibus individuantibus. Et ideo habet uniformem rationem ad omnia individua quae sunt extra animam, prout est essentialiter similitudo omnium duocens in omnium cognitionem in quantum sunt in eo; quia ejus operatio ad omne individuum quod fuit et est et erit, est una: et qualitercumque primum positum fuerit in intellectu, hanc deputationem habebit et aliud superveniens non augebit. Sic igitur patet, quod aliud est dicere, animal in quantum animal, et homo similiter: et aliud est dicere, animal in quantum universale: nam animal, et similiter quodlibet aliud universale, est animal solum, et est forma intelligibilis secundum formam quam dicimus, et est natura, de qua potest dici quod

esse ejus est prius quam esse naturale, sicut simplex prius est composito; et ipsum ejus esse individuum proprio dicitur esse, quoniam tale esse ex quo est animal, est de intentione. Ipsum vero esse cum accidentibus, et ipsum esse hujus individui, quamvis determinata intentio, attribuitur tamen naturae particulari. Animal ergo in quantum est animal, nec est genus nec species nec individuum, nec unum nec multa quantum de se est, licet concomitetur illud esse aliquid illorum de necessitate. Possunt tamen animal et homo per se considerari, quamvis sit cum alio a se: sed animal in quantum universale, non est animal solum, sed est animal et aliud non animal: consideratum in se, est medium quod cum fuerit animal, et aliud, quod non est animal, tunc erit animal in hoc tamquam pars ejus, et homo similiter. Ergo universale ex hoc quod universale, est quoddam cui accidit pluralitas, et est quoddam aliud. Ex praedictis jam manifestum est, qualiter ratio generis et speciei conveniant alicui naturae; quoniam non conveniunt ei secundum suam absolutam considerationem, nec est de accidentibus quae sequuntur eam secundum esse quod habet extra animam, utpote albedo vel nigredo; sed est de accidentibus quae sequuntur eam secundum esse quod habet in intellectu; et per hunc modum convenit sibi ratio generis, vel speciei, vel differentiae, et aliarum intentionum.